

RECENZIJA RUKOPISA

Profesor Branimir Čović (rođ. 1937) poznat je stručnoj, ali i široj javnosti kao dugogodišnji profesor rusistike na Filozofskom fakultetu u Novom Sadu i vrstan književni komparatista. Član Udruženja književnika Srbije, Udruženja književnih prevodilaca Srbije, stalni član-saradnik Matice srpske u Novom Sadu i Instituta za svetsku književnost u Moskvi, autor preko stotinu studija i rasprava, učesnik 80-tak međunarodnih naučnih skupova, profesor Čović je takođe dugogodišnji rukovodilac respektabilnih fakultetskih, univerzitetskih i međuuniverzitetskih naučnih projekata Ministarstva za nauku Republike Srbije, koji su uvek dobijali najviše ocene u pogledu značaja za unapređivanje naše nauke o književnosti. Čović je autor, pored ostalih, i sledećih knjiga: *Umetnost prevodenja ili zanat* (1986), *Poetska slika* (1989), *Stil istorijske proze A. N. Tolstoja* (1991), *Poetika književnog prevodenja* (1994), „*Seobe*“ *Miloša Crnjanskog u kontekstu modernog ruskog istorijskog romana* (2001), *Književne paralele : rusko-srpske, srpsko-ruske* (2003) i dr.

Ovaj plodan naučnik uložio je svoje neobično znanje, pedagoška i istraživačka iskustva da bi uobličio knjigu pod naslovom *Retorika*, koja je predmet ove recenzije.

Rukopis knjige *Retorika* recenzentu je dostavljen u elektronskoj formi, na 416 stranica A5 formata, a obim mu je oko 26,5 autorskih tabaka. Korpus knjige podeljen je na dva obimna dela – I (str. 5–222) i II (str. 242–411), oba snabdevena iscrpnim popisima relevantne literature, odnosno korišćenih izvora.

Prvi deo knjige, *Opšta retorika sa osnovama stilistike i diktije*, sastoji se od šest glava, i to: 1. *Retorika: naučna i praktična disciplina*, 2. *Karakteristike usmenog govora*, 3. *Pitanje norme usmenog govora*, 4. *Logika usmenog govora*, 5. *Poetološki aspekt govora* i 6. *Jezički imidž besednika*. Ovaj deo knjige, po svim pravilima dobre kompozicije, uokviruje uvodna beseda (*ili priča o „lepim rečima“ i „gvozdenim vratima“*) na početku, odnosno završna (*„Čoek se pozna po govoru“, a besednik po pripremi za usmenu besedu*) – na kraju knjige. Drugi deo nosi naslov *Posebne retorike* i čine ga sledeće glave: 1. *Pravna retorika*, 2. *Politička retorika*, 3. *Poslovna retorika* i 4. *Retorika proze*. Dakle, kao što se već iz najgrubljeg popisa sadržaja može zaključiti, *Retorika* Branimira Čovića je po svojoj strukturi zapravo dvotomnik u koricama jedne knjige.

Karakter ovog višestruko vrednog spisa nemoguće je jednoznačno odrediti. Po svojoj temi, a verovatno i ciljnoj grupi čitalaca, *Retorika* Branimira Čovića poseduje bitna obeležja udžbenika, odnosno priručnika. Međutim, da bi se ovakva knjiga napisala, pa i da bi služila kao izvor pouzdanih znanja o govorništvu za širi krug zainteresovanih korisnika, bilo je potrebno angažovati dostignuća iz različitih oblasti humanistike, ali i rezultate vlastitih naučnih istraživanja.

Profesor Čović eruditno izlaže sadržaj klasičnog udžbenika retorike uz pouzdan uvid u dosadašnju literaturu iz ove oblasti, kako na srpskom tako i na stranim jezicima. U uobičajeno, reklo bi se, standardno udžbeničko tkivo, međutim, unosi mnoštvo inovacija materijalnog i metodološkog karaktera iz raznih oblasti znanja – od savremene lingvistike, preko nauke o književnosti, psihologije ili komunikologije, pa sve do menadžmenta. Na primer, kada izlaže karakteristike usmenog govora, Branimir Čović, koristi aktuelna saznanja savremene sociolingvistike i funkcionalne stilistike (poglavlja 2.2. *Razgovorni i usmeni jezik*, 2.3. *Stilovi govora* ili 2.5. *Supstandardna leksika usmenog govora*), a naročito kada raspravlja o normi usmenog govora (poglavlja 3.7. *Leksika raznih sociolekata – profesionalna leksika*, 3.8. *Žargon i argo* ili 3.10 *Frazeologizmi*).

Naučni i stručni lik profesora Čovića – u smislu delokruga njegovih dosadašnjih naučnih interesovanja i istraživanja – markantan je naročito u 5. glavi prvog dela, gde autor suvereno izlaže problematiku poetološkog aspekta govora. Zanimljivo je izložen sadržaj 6. glave (*Jezički imidž besednika*), gde čitalac, a naročito potencijalni korisnik Čovićeve *Retorike*, stiče uvid u tzv. „praktičnu“ retoriku. Tu će biti primenjena strategija pouke, ali utemeljena na pouzdanim znanjima i iskustvima iz psihologije, jezičke i govorne kulture, pa čak i – bon-tona iliti lepog ponašanja. Ovo je ujedno partija teksta koja u prvom delu knjige sadrži najviše utilitarnog.

Drugi deo *Retorike* Branimira Čovića, posvećen posebnim retorikama, takođe ima primenjeni karakter i, reklo bi se, jasno određenog ciljnog čitaoca – onoga ko želi da stekne ili upotpuni znanja o savremenoj upotrebi retorike u njenom izvornom okruženju – na sudu i politici, ali i u poslovnoj komunikaciji.

Naročito osvrtu vredna je 4. glava drugog dela knjige *Retorika proze* gde autor meritorno raspravlja o pitanjima književne naratologije sa stanovišta besedničke strategije pojedinih proznih stvaralaca i njihovih dela. Ovde profesor Čović izlaže rezultate vlastitih naratoloških i poetoloških istraživanja – npr. o funkciji naratora u epskoj strukturi, o licu i maskama naratora u *Seobama* Miloša Crnjanskog, o „signalima“ skaza u *Kući na osami* Iva Andrića u kontekstu izomorfni narativnih modela moderne ruske proze, o narativnim strategijama, tačnije poetici skaza u delima Stevana Sremca, Stjepana Mitrova Ljubiše i Nikolaja Vasiljeviča Gogolja.

U celini gledano, najnovije delo profesora Branimira Čovića pod naslovom *Retorika* višenamensko je štivo koje kroz jasno i popularno izlaganje nesumnjivo unapređuje teoriju i praksu nauke o besedništvu – u prvom redu pravom revijom kako valjanih klasičnih naučnih postulata, tako i novih, pa i najnovijih dometa u lingvističko-literaturološkim naučnim istraživanjima. Pri tome je očekivanje udžbeničko-priručničke naracije koja bi bila ulovljena u klopku suvoparnosti i apodiktičnosti – u *Retorici* Branimira Čovića srećno prevaziđeno, pa i višestruko nadmašeno: sam autor je vrstan besednik i rođeni pripovedač, pa je ozbiljan tekst, preobilan katkad apstraktnim činjenicama, uspeo da učini lako čitljivim.

Imajući u vidu, s jedne strane, nesumnjivu teorijsku i praktičnu utemeljenost knjige u uspejoj sprezi s pristupačnošću izlaganja (a to će biti od presudnog uticaja na širinu čitalačkog optičaja), njenu naučnu sadržajnost i ujedno otvorenost prema čitaocu, svesrdno preporučujem za štampu rukopis *Retorika* autora prof. dr Branimira Čovića.

Beograd,
28. juna 2007.

prof. dr Petar Bunjak

